

Ὅτι ὁ Ἱερεὺς ἀνέκαθεν ἐπεύχεται, ποιεῖ τὴν Ἀνάγνωσιν τῶν Εὐχῶν πρὸς Ἀνατολὰς - Εὐχές Γονυκλισίας Πεντηκοστῆς, Μεγάλου Ἀγιασμοῦ, Θείας Λειτουργίας, Μνημοσύνου, κλπ.

Παν. Δ. Παπαδημητρίου, α' ἔκδοσις, 24/6/2025

Ὁρθόδοξος Τύπος, 4/7/2025 – 11/7/2025, ἀρ. φύλλων 2549-2550.

Τίτλος δημοσίευσης Ὁ.Τ.: «Ὁ Ἱερεὺς ἀνέκαθεν ἐποιεῖ τὴν Ἀνάγνωσιν τῶν Εὐχῶν πρὸς Ἀνατολὰς».

«Πάντες μὲν ὁρῶμεν κατ' ἀνατολὰς ἐπὶ τῶν προσευχῶν»,
Ἅγιος Μέγας Βασίλειος, [PG 32, 189C].

«Ἐπὶ τὰς δυσμὰς ἔστηκεν ὁ διάβολος, ὅπου ἡ ἀρχὴ τοῦ σκότους· ἀποτάσσεσθε αὐτῷ καὶ
ἐμφυσησατε· εἴτα στρέφεσθε ἐπὶ ἀνατολὰς καὶ συντάσσεσθε τῷ Χριστῷ»,
Εὐχολόγιον Barb. Gr. 336, 8^{ου} αἰ., φ. 130β.

Ὡς πρὸς τὸν προσανατολισμὸ τοῦ «Οἴκου τῶν Προσευχῶν», ἥτοι τοῦ κτιρίου τῆς Ἐκκλησίας
ἔχουμε: Στὶς Ἀποστολικὰς Διαταγὰς, στό κεφ. ΝΖ' «Διατύπωσις Ἐκκλησίας καὶ κλήρου...»,
βλέπουμε: «ὁ οἶκος [ὁ Ναός] ἔστω ἐπιμήκης, κατ' ἀνατολὰς τετραμμένος, ἐξ ἐκατέρων τῶν
μερῶν τὰ παστοφῶρια πρὸς ἀνατολήν, ὅς τις ἔοικε νηί».¹

Ὡς πρὸς τὸν προσανατολισμὸ τῶν πάντων, Κληρικῶν τε καὶ τῶν Πιστῶν, στὴν
Ἐκκλησία ἔχουμε τὶς ἐξῆς ἀγιοπατερικὲς κανονικὲς μαρτυρίες:

Ὁ Ἅγιος Ἰουστίνος ὁ Φιλόσοφος (100–165 μ.Χ.) στὶς «Ἀποκρίσεις πρὸς τοὺς Ὁρθοδόξους
περί τινων ἀναγκαίων ζητημάτων» λέει: «Ἐπειδὴ τῶν παρ' ἡμῖν τὰ τιμιώτερα εἰς τιμὴν τοῦ Θεοῦ
ἀφορίζομεν, κατὰ δὲ τὴν τῶν ἀνθρώπων ὑπόληψιν τιμιώτερα ἐστὶν ἡ ἀνατολὴ τῶν ἄλλων
μερῶν τῆς κτίσεως, διὰ τοῦτο ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς [ἰδιαίτερα στὴν Θεία Λειτουργ-
γία, καὶ στὶς Ἀκολουθίας] νεύομεν πρὸς ἀνατολήν πάντες. Καθάπερ τῇ δεξιᾷ χειρὶ ἐν ὀνόματι
Χριστοῦ κατασφραγίζομεν τοὺς τῆς σφραγίδος ταύτης δεομένους, ἐπειδὴ τιμιώτερα νενόμισται
τῆς ἀριστερᾶς, καίτοι θέσει καὶ οὐ φύσει διαφέρουσα ταύτης ὑπάρχει, οὕτως καὶ ἡ ἀνατολή, ὡς
τιμιώτερον μέρος τῆς κτίσεως, εἰς προσκύνησιν θεοῦ ἀφώρισται. Οὐκ ἐναντιοῦται δὲ τῇ προφητικῇ
τε καὶ ἀποστολικῇ φωνῇ τὸ πρὸς τὴν ἀνατολήν ποιεῖν ἡμᾶς τὰς εὐχάς. Ἐν παντὶ γὰρ τόπῳ ὑπάρχει
ἡ ἀνατολὴ τοῖς εὐχομένοις· καὶ ἐπειδὴ ἐφ' ὃ μέρος τὴν ὁρατὴν αἴσθησιν κεκτήμεθα κατὰ τοῦτο τὸ

¹ Τὸ ἀθέατον τῆς Ἁγίας Τράπεζας, ..., β' ἔκδ., 23/4/2024, κεφ. 4. Ἐπίσης, [PG 1, 724].

μέρος προσκυνούμεν, **ἀδύνατον δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς εἰς τὰ τέσσαρα μέρη τῆς κτίσεως ἀποβλέπειν, διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἐν μέρος τῆς κτίσεως ἀφορῶντες ποιοῦμεν τὴν προσκύνησιν**, οὐχ ὡς μόνον ἔργον τοῦ Θεοῦ οὐδ' ὡς εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ τοῦτο ἀφωρισμένοι, ἀλλ' εἰς τόπον προσκυνήσεως τῆς παρ' ἡμῶν προσαγομένης Θεῷ τεταγμένον. **Τὸ δὲ ἔθος, παρ' ὧν εἴληφεν ἡ Ἐκκλησία τὸ εὐχεσθαι, παρὰ τούτων εἴληφε καὶ τὸ ποῦ εὐχεσθαι [κατ' Ἀνατολάς], τοῦτο δὲ παρὰ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων»**.²

Δηλ. τὸ «ἔθος» πρὸς τὰ ποῦ νὰ εὐχόμεσθε [κατ' Ἀνατολάς], τὸ ἔλαβε ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ αὐτοῦ ποῦ ἔλαβε καὶ τὸ «ἔθος» πῶς νὰ εὐχόμεσθε [στὶς Ἀκολουθίες καὶ ἰδιαίτερα στὴν **Θεία Λειτουργία**], καὶ αὐτοὶ δὲν εἶναι ἄλλοι ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, οἱ ὅποιοι φυσικὰ τὸ ἔλαβαν **κατὰ φῶτισιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος**.

Ὁ Ἅγιος Μέγας Βασίλειος (330–379 μ.Χ.) **στὸν 91^{ον} (4α') Ἱερὸν Κανόνα του, ὁ ὁποῖος ἔχει τὸ κύρος τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἀφοῦ οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι (Δ', ΣΤ', Ζ') τὸν ἐπεκύρωσαν μὲ τὸν α' Κανόνα τῆς Δ', τὸν β' Κανόνα τῆς ΣΤ', καὶ τὸν α' Κανόνα τῆς Ζ'.**³ (!) μᾶς εἶπε ξεκάθαρα ὅτι **«πάντες μὲν ὁρῶμεν κατ' ἀνατολάς ἐπὶ τῶν προσευχῶν»**.⁴ Ἐπὶ «τῶν προσευχῶν», σημαίνει κυρίως στὶς «Ἀκολουθίες καὶ τὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας», καὶ φυσικὰ καὶ πρωτίστως στὴν **Θεία Λειτουργία**.⁵ Μαρτυρεῖ ἐπίσης ὁ Μέγας Βασίλειος ὅτι αὐτὸ εἶναι **Ἀποστολικὴ Παράδοση**: **«Τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν Ἀποστόλων παραδόσεως διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα· ἅπερ ἀμφοτέρα τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν»**.⁶

Ὅχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ ὁ Μέγας Βασίλειος λέει: «Εἰ γὰρ ἐπιχειρήσῃμεν τὰ ἄγραφα τῶν ἐθῶν ὡς μὴ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν παραιτεῖσθαι, λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια ζημιοῦντες τὸ Εὐαγγέλιον»!⁶ Δηλ. λέει ὅτι **ἂν ἐπιχειρήσουμε νὰ πετάξουμε τὴν ἄγραφη Ἱερὰ Ἀποστολικὴ Παράδοση [σὰν τοὺς μοντερνιστές], σὰν νὰ μὴν ἔχει καμία σημασία, τότε θὰ σφάλλουμε σὲ αὐτὰ τὰ καίρια θέματα ζημιώνοντας τὸ Εὐαγγέλιον [σὰν τοὺς Προτεστάντες]**! Λέει ποιὸς μᾶς δίδαξε ἐγγράφως:

Α. Νὰ κάνουμε τὸν τύπο τοῦ Σταυροῦ;

² [PG 6, 1368].

³ Πηδάλιον 1886, *Αἱ Κανονικαὶ Ἐπιστολαί, ἥτοι 4β'. Κανόνες τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου τοῦ μεγάλου ἐρμηνεύμενοι*, σ. 474.

⁴ [PG 32, 189C]. Τοῦ αὐτοῦ· «τὸ **πρὸς ἀνατολάς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχὴν**», [PG 32, 188B].

⁵ Ἐκεῖ ποῦ λέει γιὰ τὰ ἐπιτίμια στοὺς πορνεύοντας: «Χρὴ τῷ πρώτῳ **ἐκβάλλεσθαι τῶν προσευχῶν** καὶ προσκλαίειν αὐτοὺς τῇ θύρᾳ τῆς ἐκκλησίας», [PG 199, 22].

⁶ [PG 32, 188A].

Β. Νὰ προσευχόμεσθε στραμμένοι πρὸς τὴν Ἀνατολή; (πρωτίστως ἐννοεῖ στὴν Ἐκκλησίᾳ).

Γ. Τὴν Ἐπίκληση τῆς Ἁγίας Ἀναφορᾶς;

Δ. Τὴν εὐλογία τοῦ ὕδατος τοῦ Βαπτίσματος, καὶ τοῦ ἐλαίου τῆς Χρίσεως, καὶ τοῦ Βαπτιζομένου;

Ε. Νὰ κάνουμε τὴν Χρίσιν μὲ τὸ ἔλαιον;

ΣΤ. Νὰ βαπτίζουμε (βουτᾶμε πλήρως στὸ νερό) τρίς φορές τὸν ἄνθρωπο (3 καταδύσεις καὶ ἀναδύσεις);

Ζ. Νὰ ἀποτάσσουν τὸν Σατανᾶ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ;

Η. Νὰ προσευχόμεσθε ὀρθιοὶ τὴν Κυριακὴ στὴν Ἐκκλησίᾳ;⁷

(Καὶ τὸ μέγα Καταπέτασμα, ποὺ ἐξελίχθηκε στὸ σημερινὸ Εἰκονοστάσιον – Τέμπλον, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴ Παράδοση εἶναι).⁸

Ὅλα αὐτὰ λέει ἀπὸ τὴν ἀπόρρητη καὶ ἀδημοσίευτη διδασκαλία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἔχουμε.⁹

Ὁ Ἅγιος Γερμανὸς Πατρ. Κων/πόλεως (640-740) λέει: «**Τὸ κατὰ ἀνατολὰς εὐχεσθαι, παραδεδομένον ἐστίν, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ, ἐκ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων**, καὶ ἔστιν οὕτως, διὰ τὸν νοητὸν Ἥλιον τῆς δικαιοσύνης Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐπὶ γῆς φανῆναι ἐν τοῖς μέρεσι τῆς ἀνατολῆς τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου, κατὰ τὸν προφῆτην τὸν λέγοντα. Ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ. [Ζαχ. ζ' 12] [...]», [PG 92, 392].

Ὁ δὲ Μέγας Θεολόγος, Δογματολόγος καὶ Ὁμολογητὴς τῆς Ἐκκλησίας Ὁσῖος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός (675-749 μ.Χ.), ξεκαθάρισε ἐπίσης, «**προσκυνεῖν τὸν σταυρὸν καὶ κατ' ἀνατολὰς ἐστῶτας προσεύχεσθαι**». ¹⁰ Ἄλλου λέει: «**Οὐχ ἀπλῶς, οὐδ' ὡς ἔτυχε, κατὰ ἀνατολὰς προσκυνούμεν**. [...] Ἐπεὶ τοίνυν ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶ νοητόν, καὶ ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ Ἀνατολὴ ἐν ταῖς Γραφαῖς ὠνόμασται ὁ Χριστός, ἀναθετέον Αὐτῷ τὴν ἀνατολὴν εἰς προσκύνησιν. [...]». ¹¹

Ὁ Ἅγιος Συμεὼν ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης (+1429) λέει στὴν τελετὴ τῆς Καθιερώσεως, κεφ. ζ': «**Ἐλθὼν λοιπὸν ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸν τάπητα καὶ κλίνων γόνυ καὶ τὸν τράχηλον**

⁷ [PG 32, 192A-C].

⁸ *Τὸ ἀθέατον τῆς Ἁγίας Τράπεζας, ...*, β' ἔκδ., 23/4/2024. Βλ. [youtube.com/watch?v=S2YdJFBxo8g](https://www.youtube.com/watch?v=S2YdJFBxo8g)

⁹ [PG 32, 188-189].

¹⁰ [PG 94, 1301].

¹¹ *Περὶ τοῦ προσκυνεῖν πρὸς ἀνατολὰς*, [PG 94, 1133].

κατ' ἀνατολὰς στρέψας καὶ ἀφ' οὗ κλίνουν ὅλοι ὁμοῦ καὶ ἐκφωνήσῃ ὁ διάκονος· **Ἐτι καὶ ἔτι κλίναντες τὰ γόνατα, ὁ Ἀρχιερεὺς κλινόμενος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ** εὐχεται ἐν κατανύξει τὴν εὐχὴν λέγων **Ὁ Θεὸς ὁ ἀναρχος καὶ αἰῶδιος**. Τὴν ἰδίαν εὐχὴν λέγουσι καὶ οἱ ἄλλοι Ἀρχιερεῖς,¹² ἂν ἦναι καὶ ἄλλος καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεόν, [...]».¹³ Μυστικῶς λοιπὸν ὡς ἐξηγήσαμε στὴν ὑποσημείωση ἡ Εὐχὴ αὐτὴ ἀπὸ τὸν Ἀρχιερέα, καθὼς ὅπως διευκρινίζει ἄλλο χειρόγραφο Εὐχολόγιον, τό χφ. 959 τοῦ Σινᾶ τοῦ 11^{ου} αἰ.: «Ὁ δὲ Πατριάρχης ἐν τε τῷ γονυκλιτεῖν, ἐν τε τῷ ἰστάναι αὐτόν καὶ γίνεσθαι τὴν τοῦ διακόνου Εὐχὴν, ἐπεύχεται ταῦτα· Ὁ Θεὸς ὁ ἀναρχος καὶ αἰῶδιος, ...».¹⁴

Πολλάκις ὁ Ἅγιος Συμεὼν ἀναφέρει τὴν ἀνατολήν: «προσκυνήσῃ καὶ πρότερον τρεῖς κατ' ἀνατολὰς τὸν Θεὸν τὸν χορηγὸν τῶν φωτισμάτων», «καὶ προσκυνῶν [ὁ Ἐπίσκοπος] τρεῖς φορές κατ' ἀνατολὰς τὸν ἐν Τριάδι Θεὸν ...», «ἀφ' οὗ τὸν εὐλογήσῃ στρέφει [γυρίζει] ὁ Ἱερεὺς πρὸς Ἀνατολὰς καὶ λέγει τὴν τελειότεραν Εὐχὴν», «Ἐκφωνεῖ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων τὰ πάντα, ἔπειτα στρέφων πρὸς ἀνατολὰς δέεται [εὐχεται] νὰ καταξιωθῶσι νὰ ὀνομάσωσιν ἀξίως καὶ ἀκατακρίτως Πατέρα τὸν ἐπουράνιον Θεόν», «ὁ Ἱερεὺς βλέπων κατ' ἀνατολὰς ἐκφωνεῖ Εὐλογημένη ἡ δόξα Κυρίου...».¹⁵

Αὐτὰ λένε οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι, οἱ Ἅγιοι Πατέρες καὶ οἱ Δ', ΣΤ', Ζ' Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι (ποὺ ἐπικύρωσαν τὸν Ἱερὸ Κανόνα τοῦ Μ. Βασιλείου), δηλ. **νὰ εὐχόμεσθε πρὸς τὴν Ἀνατολήν**, καὶ αὐτὸ ἀκολουθοῦσαν καὶ ὀφείλουν νὰ ἀκολουθοῦν ὅλοι οἱ Ὁρθόδοξοι Ἱερεῖς καὶ Ἐπίσκοποι, ἐπόμενοι τοῖς Ἁγίοις Πατράσι, ἀφήνοντας τοὺς μοντερνισμοὺς καὶ τὰ κελεύσματα τοῦ Οἰκουμενισμοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ λατινογενοῦς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως.¹⁶

Αὐτὸ ἦταν καὶ εἶναι τὸ **Ὁρθόδοξον Ἀποστολικὸν πατροπαράδοτον ἔθος** στὴν Ἐκκλησία: «Τὸ δὲ **ἔθος, παρ' ὧν εἴληφεν ἡ Ἐκκλησία τὸ εὐχεσθαι, παρὰ τούτων εἴληφε καὶ τὸ ποῦ εὐχεσθαι, τοῦτο δὲ παρὰ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων**» εἶπε ὁ Ἅγ. Ἰουστίνος τὸν 2^{ον} αἰ. (ὑποσ. 2).

¹² Ὅχι ἓνας εἰς ἐπήκοον τῶν λοιπῶν ὅπως λέει ὁ μοντερνισμὸς τῆς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως, ἀλλὰ ὅλοι προσ-Εὐχονται, καὶ ἀφοῦ ὅλοι προσεύχονται, φυσικὰ προσεύχονται μυστικῶς, ὅπως ὅταν ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι στὴν Βιβλιοθήκη Φοιτητὲς (ἀκόμη καὶ γιὰ τὴν ἴδια ἀσκήση) διαβάζουν μυστικῶς γιὰ νὰ μὴν ἀποσπᾶ ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Βλ. *Ἱερατικὸν Συλλεῖτουργον - σύγκρισις διατάξεων, Ἱερατικῶν, καὶ σχολία*, 21/12/2022.

¹³ Συμεὼν Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, *Τὰ Ἄπαντα*, Ἐν Ἀθήναις 1882. Τελετὴ τῆς Καθιερώσεως, κεφ. ζ', σ. 133.

¹⁴ Δηλ. ἐνῷ ὁ Διάκονος λέει **ἐκφώνως** τὴν Εὐχὴν διὰ τῆς Προσφωνήσεως ταυτόχρονα ὁ Πατριάρχης λέγει τὴν Εὐχὴν τοῦ **μυστικῶς**. Aleksej Dmitrievskij, *Opisanie liturgitseskich rukopisej*, 1895- 1917. Τόμος 2^{ος}, σ. 60.

¹⁵ Συμεὼν Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, *Τὰ Ἄπαντα*, ὁ.π., σσ. 159, 174, 217, 225, 293.

¹⁶ *Οἱ Λατινογενεῖς Νεωτερισμοὶ τοῦ Οἰκουμενισμοῦ καὶ τῆς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως στὴν Θεία Λειτουργία καὶ Λατρεία*, Ὁρθόδοξος Τύπος, ἀρ. φύλλων 2537 - 2541, 4/4/2025 - 9/5/2025.

Οἱ Ἀποστολικὲς Διαταγὲς στὴν μαρτυρία περὶ τῆς Θείας Λειτουργίας, λένε: «Καὶ μετὰ τοῦτο συμφώνως ἅπαντες ἐξαναστάντες καὶ ἐπ' ἀνατολὰς κατανοήσαντες, μετὰ τὴν τῶν κατηγουμένων καὶ τὴν τῶν μετανοούντων ἔξοδον, προσευξάσθωσαν τῷ Θεῷ, τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ, κατὰ ἀνατολὰς, ...». ^{17, 18}

Τὸ ἀρχαιότερο σωζόμενο Εὐχολόγιον, Κωνσταντινουπολίτικο Ἐπισκοπικὸ Εὐχολόγιον, **Barb. Gr. 336**, τοῦ 8ου αἰ., λέει: «Ἐπὶ τὰς δυσμὰς ἔστηκεν ὁ διάβολος, ὅπου ἡ ἀρχὴ τοῦ σκότους ἀποτάσσεσθε αὐτῷ καὶ ἐμφυσήσατε· εἶτα στρέψεσθε ἐπὶ ἀνατολὰς καὶ συντάσσεσθε τῷ Χριστῷ», φ. 130β.

Τὸ χειρόγραφον Εὐχολόγιον τοῦ **1153**, τῆς Μονῆς τοῦ Σινᾶ χφ. 973, στὴν «Ἀκολουθία τῆς γονυκλισίας τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς» λέει: «Λέγει ὁ Ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ Βήματος εἰς ἐπήκοον πάντων». ¹⁹

Τὸ **Μέγα Εὐχολόγιον τοῦ 1886** (Βενετία παρὰ Νικολάω Γλυκεῖ) τῇ Κυριακῇ τῆς Ἀγίας Πεντηκοστῆς ἐσπέρας λέει γιὰ τὶς Εὐχὲς τῆς Πεντηκοστῆς: «Καὶ ἡμῶν κλινόντων τὸ γόνυ ἐπὶ γῆς, καὶ ἀσκεπῶν ὄντων, ἀναγινώσκει ὁ Ἱερεὺς τὰς Εὐχὰς ἀπὸ τοῦ Βήματος μεγαλοφώνως εἰς ἐπήκοον πάντων», σ. 424.

Τὸ **Μέγα Εὐχολόγιον τοῦ 1927** (Σαλιβέρου) τῇ Κυριακῇ τῆς Ἀγίας Πεντηκοστῆς ἐσπέρας λέει γιὰ τὶς Εὐχὲς τῆς Πεντηκοστῆς: «Καὶ ἡμῶν κλινόντων τὰ γόνατα ἐπὶ γῆς, καὶ ἀσκεπῶν ὄντων, ἀναγινώσκει ὁ Ἱερεὺς τὰς Εὐχὰς ἀπὸ τοῦ Βήματος μεγαλοφώνως, εἰς ἐπήκοον πάντων», σ. 282.

Καὶ στὴν καθ' ἡμᾶς ἐποχὴ:

Τὸ **Ἱερατικόν τοῦ 1951** τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἑλλάδος γράφει: «Ὁ Ἱερεὺς στραφεὶς πρὸς ἀνατολὰς, ἐκφωνεῖ. Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ. Ὁ β' χορὸς· Ἄξιον καὶ δίκαιον. Ὁ Ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς. Ἄξιον καὶ δίκαιον Σὲ ὑμνεῖν ...», σ. 86.

Τὸ αὐτὸ **Ἱερατικόν τοῦ 1951** ἐπίσης γράφει γιὰ τὶς Εὐχὲς τῆς Πεντηκοστῆς (Ἀκολουθία τῆς Γονυκλισίας, Ἑσπερινὸς Δευτέρας Ἁγίου Πνεύματος): «Καὶ ἡμῶν κλινόντων τὰ γόνατα ἐπὶ

¹⁷ [PG 1, 735-736].

¹⁸ Γεώργιος Ν. Φίλιας, *Λειτουργικὴ «Ἡ Θεία Εὐχαριστία (μέχρι τὸν 15ο αἰ.)»*, τ. Β', ἐκδ. Γρηγόρη, 2016, σ. 228: «Προσευχὴ τῶν πιστῶν «κατ' ἀνατολὰς»».

¹⁹ Aleksej Dmitrievskij, *Opisanie liturgitseskich rukopisej*, 1895- 1917. Τόμος 2^{ος}, σ. 101.

γῆς, καὶ ἀσκεπῶν ὄντων, ἀναγινώσκει **ὁ Ἱερεὺς τὰς εὐχὰς ἀπὸ τοῦ Βήματος** μεγαλοφώνως, εἰς ἐπήκοον²⁰ πάντων», σ. 216, σὲ πλήρη συμφωνία μὲ τὰ ἀρχαία Εὐχολόγια.

Ἀπὸ τοῦ Βήματος λένε, καὶ ἐννοοῦν φυσικὰ πρὸς Ἀνατολὰς, τὸν μόνον ἀγιοπατερικῶς θεσπισμένο προσανατολισμό μας γιὰ προσευχὴ ἰδίως στὴν Ἐκκλησία, καὶ ἐπίσης δὲν λένε ἐκ τῶν Βημοθύρων (ἢ ἐκ τῆς Ὡραίας Πύλης), οὔτε ἐκ τοῦ Ἀμβωνος. Καὶ **πέραν πάσης ἀμφιβολίας καὶ τυχὸν ἀντιλογίας**, ἐννοεῖ ὁ Ἱερεὺς γονατιστὸς ἔμπροσθεν τῆς Ἁγίας Τραπέζης βλέπων πρὸς Ἀνατολὰς²¹ (ὅχι ὀπισθεν ὅπου εὐρίσκεται ὁ μέγας Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ μας μὲ τὸν Χριστὸν Ἑσταυρωμένον).²² Βλ. Εἰκ. 2.

Παρόμοια ὅμως καὶ τὸ Τυπικὸν τοῦ Ἁγίου Σάββα²³ ἔχει τὶς Εὐχὰς τῆς Πεντηκοστῆς νὰ ἀναγινώσκονται μὲ τὸν Ἱερέα **ἐντὸς τοῦ Βήματος καὶ ἐννοεῖται στραμμένον πρὸς ἀνατολὰς** γονατιστὸν ἔμπροσθεν τῆς Ἁγίας Τραπέζης. «Καὶ πάντων κλινόντων τὸ γόνυ ὄντων ἀσκεπῶν ἐπεύχεται **ὁ Ἱερεὺς τὴν Εὐχὴν ταύτην ἀπὸ τοῦ Βήματος** μεγαλοφώνως Ἀχραντε, ἀμίαντε, ἀναρχε ...».²⁴

²⁰ Γιατὶ διευκρινίζει εἰς ἐπήκοον; Ἐπειδὴ οἱ Ἱερατικὲς Εὐχὰς ἐν γένει εἶναι, ὡς Προσευχὴ, μυστικές. Ὅπως καὶ τοῦ Λαοῦ οἱ Εὐχὰς στὴν Ἐκκλησίαν εἶναι μυστικές (δὲν ἀκούει ὁ πιστὸς τὶς Εὐχὰς τοῦ διπλανοῦ του πιστοῦ). Λίγες Ἱερατικὲς Εὐχὰς ἐξαιρετικῶς ἔχουν θεσπισθεῖ ἐκφώνως στὴν Ἱερὰ Παράδοσή μας, ἴσως λόγῳ κατηχητικοῦ χαρακτήρος. Στὴν Θεία Λειτουργία ἡ μόνη ἐκφωνη Εὐχὴ εἶναι ἡ Ὅπισθάμβωνος ποὺ προστέθηκε ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Πατέρες γιὰ τοὺς περιέργους ποὺ ἤθελαν νὰ μάθουν τί λένε μυστικῶς οἱ Κληρικοὶ στὸ Ἱερό. Οἱ διὰ Προσφωνήσεως Εὐχὰς βέβαια τοῦ Διακόνου αὐτὲς εἶναι ἐκφώνως, διότι ὁ Διάκονος μὲ τὶς Εὐχὰς αὐτὲς δίνει τὸ πρόσταγμα καὶ στὸν Ἱερέα (πρωτίστως) καὶ στὸν Λαὸ νὰ προσευχηθοῦν: «Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθώμεν». Καὶ ὁ Ἱερεὺς ἀρχίζει νὰ προσεύχεται (ἐπεύχεται) μὲ τὴν Ἱερατικὴν Εὐχὴν, καὶ ὁ Λαὸς μὲ τὴν δικήν του καὶ μὲ τὸ μυστικὸ Κύριε ἐλέησον (ὁ Ψάλτης ἐκφώνως Κύριε ἐλέησον). Τὰ ἀναλύουμε αὐτὰ στὰ ἄρθρα μας.

²¹ **Σύμφωνα μὲ τὸν Ἱερὸ Κανόνα τοῦ Μ. Βασιλείου, καὶ τὶς Δ', ΣΤ', Ζ' Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι (ποὺ τὸν ἐπικύρωσαν): «πρὸς ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχήν», « πάντες μὲν ὁρώμεν κατ' ἀνατολὰς ἐπὶ τῶν προσευχῶν».**

²² *Ἡ Θεολογία τοῦ Σταυροῦ μὲ τὸν Ἑσταυρωμένο στὴν Ἁγία Τράπεζα*, α' ἔκδοσις, 6/12/2024.

²³ Τὸ κυριώτερο Τυπικὸν συνόλου τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεώς μας ἰδιαίτερα μετὰ τὴν νίκη τῆς Ὁρθοδοξίας ἐπὶ τοῦ προτεσταντισμοῦ τῆς Εἰκονομαχίας, καὶ μέχρι τὶς ἡμέρες μας, εἶναι τὸ Τυπικὸν τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Λαύρας τοῦ Ὁσίου Σάββα (Τυπικὸν τοῦ Ἁγίου Σάββα, ΤΑΣ), τὸ ὁποῖον ὅπως εἶπε ὁ Ἅγιος Συμεὼν Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης (+1429): «Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἱεραῖς μοναῖς καὶ σχεδὸν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις, ἢ τοῦ ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων Τυπικοῦ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Σάββα τελεῖται τάξις».

²⁴ Τυπικὸν τοῦ Ὁσίου καὶ Θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου, ἔκδοσις Ἱ. Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Παναγίας Τατάρνης, 2010, κεφ. ΝΕ' (Πεντηκοστάριον), σ. 460.

Καὶ ὄχι μόνον οἱ Ἅγιοι Πατέρες μας, ἀλλὰ καὶ οἱ **Δυτικοὶ** ἀκόμη καὶ μετὰ τὸ Μέγα Σχίσμα, (ἄρκετοὶ καὶ μετὰ τὴν Μεταρρύθμιση-Προτεσταντισμό)²⁵ λένε μὲ ἀναφορὰς στὸν 6^{ον} αἰῶνα καὶ καθομολογοῦν τὴν πρὸς Ἀνατολὰς Προσευχὴ τοῦ λαοῦ, καὶ τὴν κατὰ Ἀνατολὰς ἀνάγνωση τῶν Εὐχῶν στὴν Ἐκκλησία, Guillaume Durand (1230-1296 μ.Χ.):²⁶

“A Church should also be built as follows: that its head properly look towards the East,”²⁷ πρβλ. Ἀποστολικὲς Διαταγὲς ἀνωτέρω ὑποσ. 1.

“Now, although God is present everywhere, yet **the priest, at the altar and during the divine services, must,** according to the decree of Pope Vigilius (537-555 μ.Χ.), **turn towards the East to pray**”.²⁸ Δηλαδή στὴν Δύση, ἡ ἀρχαία ἀποστολικὴ παράδοση, ἡ κατ’ ἀνατολὰς προσευχὴ στὴν Ἐκκλησία ἐπικυρώθηκε καὶ μὲ Διάταγμα Πάπα ἤδη ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 6^{ου} αἰῶνος.

“We say them [οἱ Κληρικοὶ τίς Εὐχές] with face turned to the East”,²⁹ δηλ. «Οἱ Κληρικοὶ λέμε τίς Εὐχές μὲ τὸ πρόσωπο στραμμένο κατ’ Ἀνατολὰς».

²⁵ Ἡ Μεταρρύθμιση, ὁ Προτεσταντισμός, ξεκίνησε μὲ τὸν Λούθηρο τὸ 1517. Ἡ Μεταρρύθμιση στὴν Ἀγγλία, ὁ Ἀγγλικανισμός, ξεκίνησε τὸ 1534 ὅταν ἀποσχίσθηκαν ἀπὸ τὸν Πάπα Ῥώμης. Καὶ ἡ ἀντι-Μεταρρύθμιση τῶν Καθολικῶν, οὐσιαστικὰ ἡ Σύνοδος τοῦ Τρέντο - Τριδέντου (Trent, Concilium Tridentinum), ἔγινε μεταξὺ 1545-1563 (κράτησε 18 ὁλόκληρα χρόνια, καὶ περάσανε 3 Πάπες).

²⁶ Τὸ *Rationale Divinorum Officiorum* (~1286) [loc.gov/item/47043536/] εἶναι γιὰ τοὺς Δυτικούς, ἡ πιὸ σημαντικὴ μεσαιωνικὴ λειτουργικὴ [λειτουργιολογικὴ] πραγματεία, σχετικὰ μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ λατρεία καὶ ἀρχιτεκτονικὴ, καὶ ἦταν στὴν Δύση, μαζί μὲ τὴν Βίβλο, ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ συχνὰ ἀντιγραφόμενα καὶ διαδιδόμενα κείμενα. Γράφτηκε ἀπὸ τὸν Guillaume Durand (Gulielmo Durando, Guillaume Durandus, William Durand) κανονολόγο, λειτουργιολόγο, καὶ ἐπίσκοπο τοῦ Mende (Γαλλία, Montpellier).

²⁷ T. M. Thibodeau, *The Rationale divinorum officiorum of William Durand of Mende, A new translation of the prologue and book one*, Columbia University Press, 2010: Βιβλίον 1^{ον}, Κεφ. 1^{ον}, «On the Church Building and its parts», §8, σ. 14.

²⁸ Guillaume Durandus, *Rationale Divinorum Officiorum*, A modern translation of Book V, Translated by Janet Gentles, Paschal Light, 2019: Βιβλίον 5^{ον}, Κεφ. 2^{ον}, §57, σ. 38.

²⁹ Guillaume Durandus, *Rationale Divinorum Officiorum*, 8.π., Βιβλίον 5^{ον}, Κεφ. 5^{ον}, §17, σ. 105.

Ἄρα, βλέπουμε ὅτι **δὲν ὑπάρχει versus populum** (πρὸς τὸν λαό, πρὸς τὴν δύση) **ἀνάγνωσις Εὐχῶν**, οὔτε τέλεσις τῆς Λειτουργίας, οὔτε τῶν Μυστηρίων ἐν γένει καὶ τῶν Ἀκολουθιῶν πρὸς τὸν λαὸ στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἀλλὰ οὔτε καὶ στοὺς παλαιότερους Παπικούς.³⁰ Αὐτὸ τὸ "ἔθιμο" ἦρθε ἀπὸ τὴν Ἑσπερία, ἀπὸ τὸν **ἀρχιαιρεσιάρχη Λούθηρο** (1526 μ.Χ.), καὶ κατόπιν τὸ υἱοθέτησαν οἱ **Παπικοί** στὴν ἐκκοσμίκευσή τους, πολλοὶ ἐκ τῶν ὁποίων (ἀκόμη καὶ ὁ ἐκλιπὼν Πάπας Ῥώμης Βενέδικτος ὁ 16^{ος})³¹ ἀντιδροῦν σήμερα σὲ αὐτὸν τὸν νεωτερισμό!³²

Οἱ Παπικοὶ ἄνευ Χάριτος (ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειά τους) νὰ τοὺς συγκρατήσῃ στὴν κατρακύλα, μετὰ τὴν Σύνοδο τοῦ Τριδέντου (1545-1563) καὶ μετὰ τὴν Β' Βατικάνεια Σύνοδό τους (1962-1965), **γκρεμίσανε τὰ Τέμπλα τους, ἀπογυμνώσανε τὶς Τράπεζές τους, ἔκαναν τὴν Λειτουργία τους Θέατρο λειτουργοῦντες πρὸς τὸν λαὸ (versus populum)**, καὶ ἔγιναν προτεσταντικώτεροι τῶν Προτεσταντῶν γιὰ νὰ φέρουν πάλι πίσω τοὺς Προτεστάντες, καὶ ἐν τέλει τί κατάφεραν; **Νὰ προτεσταντίζουν.**

Στὸ σήμερα τί γίνεται στὴν Ἐκκλησία μας;

Στὴν Ἐκκλησία μας δυστυχῶς, τὰ τελευταῖα 100+ χρόνια (καὶ περισσότερο στὰ πρόσφατα) φαίνεται νὰ ὑπάρχει μιὰ αὐξανόμενη τάση (ὑπόκωφη) ἀπὸ τὴν Λειτουργικὴ Ἀναγέννηση, ὥστε οἱ Ἱερεῖς **νὰ ἀφήσουν τὴν ἀγιοπατερικὴ μας Ἱερὰ Παράδοση**, καὶ νὰ εὔχονται ὁλοένα καὶ περισσότερο (σὺν τῷ χρόνῳ) πρὸς τὴν δύση προσευχόμενοι ...πρὸς τὸν λαό.^{33, 34} Βλ. καὶ τὸ ἄρθρο

³⁰ Μία ἐξαίρεση ἐπιβεβαιοῦσα τὸν κανόνα, εἶναι μερικοὶ ἀρχαιότατοι Ναοὶ στὴν Ῥώμη ποὺ ἦσαν προσανατολισμένοι πρὸς τὴν Δύση, εἴτε προτοῦ καθιερωθεῖ στὴν Δύση ἡ κατ' ἀνατολὰς προσευχή, εἴτε διότι ἦσαν κτίσματα ἤδη στραμμένα πρὸς τὴν Δύση ποὺ ἄλλαξαν μετὰ χρῆση σὲ Ἐκκλησίες. **Μετὰ ὅμως καὶ ἐκεῖ στὴν Ῥώμη οἱ Ναοὶ χτίζονταν προσανατολισμένοι πρὸς τὴν Ἀνατολή.**

³¹ Joseph Cardinal Ratzinger, *The Spirit of the Liturgy*, Ignatius Press 2020 (2000): «Στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία, ἡ Προσευχὴ πρὸς τὴν Ἀνατολὴ θεωροῦνταν Ἀποστολικὴ Παράδοση», «Γιὰ αὐτὸ ὅπου δυνατὸν πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ ἐπιστρέψουμε στὴν Ἀποστολικὴ Παράδοση νὰ στρεφόμεστε πρὸς τὴν Ἀνατολή, καὶ στὰ κτίρια τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ στὴν Θεία Λειτουργία», «Ἐνὰ ἔχει παραμείνει ξεκάθαρο σὲ ὅλη τὴν Χριστιανωσύνη: **ἡ κατ' ἀνατολὰς προσευχὴ εἶναι μία Παράδοση ποὺ πηγαίνει στὴν Ἀρχή [τῆς Ἐκκλησίας]**», σσ. 82, 84, 89.

³² Uwe Michael Lang, *Turning towards the Lord – Orientation in Liturgical Prayer*, Ignatius Press, San Francisco, 2009, σ. 100.

³³ Αρχιμ. Νικοδήμου Μπαρούση, *Ὁ Προσανατολισμός ἐν τῇ Λατρείᾳ*, Ὁρθόδοξος Τύπος, τ. 1829, 1830, 30/4/2010, 7/5/2010.

³⁴ Αρχιμ. Νικοδήμου Μπαρούση, *Λατινογενὲς ἢ Λειτουργικὴ Μεταρρύθμισις*, Ὁρθόδοξος Τύπος, 25/1/2002, τ. 1443, σ. 4.

μας: *Οἱ Λατινογενεῖς Νεωτερισμοὶ τοῦ Οἰκουμενισμοῦ καὶ τῆς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως στὴν Θεία Λειτουργία καὶ Λατρεία.*

Πὼς φθάσαμε ἕως ἐδῶ;

Ἄς ἐστιάσουμε στὶς Εὐχὲς τῆς Πεντηκοστῆς γιὰ συντομία.

Εἶδαμε προηγουμένως ὅτι τὸ **1951**, τὸ Ἱερατικὸν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας³⁵ ἀκολουθεῖ τὴν Ἱερὰ Ἀποστολικὴ Παράδοσι γράφοντας: «Καὶ ἡμῶν κλινόντων τὰ γόνατα ἐπὶ γῆς, καὶ ἀσκεπῶν ὄντων, ἀναγινώσκει **ὁ Ἱερεὺς τὰς εὐχὰς ἀπὸ τοῦ Βήματος** μεγαλοφώνως, εἰς ἐπήκοον πάντων», σ. 216, σὲ πλήρη συμφωνία μὲ τὰ ἀρχαία Εὐχολόγια.

Τὸ **1962**, τὸ Ἱερατικὸν τῆς Ἀ.Δ. ὅμως ἄλλαξε «σειρά» (νεωτερίζον) καὶ ἄλλαξε τὴν τάξι στὶς Εὐχὲς τῆς Γονυκλισίας τῆς Πεντηκοστῆς λέγοντας: «Καὶ ἡμῶν κλινόντων τὰ γόνατα ἐπὶ γῆς, καὶ ἀσκεπῶν ὄντων, ὁ Ἱερεὺς ἀναγινώσκει **ἀπὸ τῆς Ὑραίας Πύλης, βλέπων πρὸς τὸν Λαόν, τὰς Εὐχὰς** μεγαλοφώνως, εἰς ἐπήκοον πάντων» (!) σ. 279.

Δηλ. εἶχαμε τὸν ἐξῆς νεωτερισμὸ τὸ **1962**, πρώτη φορὰ ἐπισημῶς **τολμηθέντα** στὴν διχιλιοχρονὴ Ἱερὰ μας Ἀποστολικὴ Παράδοσι τῆς κατ' ἀνατολὰς προσευχῆς (!) :

«**ἀπὸ τοῦ Βήματος**» → «**ἀπὸ τῆς Ὑραίας Πύλης, βλέπων πρὸς τὸν Λαόν**».

Γιὰ τὰ ἐπόμενα χρόνια θὰ γίνουμε μάρτυρες μιᾶς διελκυστίνδας ὅπου **τὸ Ἱερατικὸν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας³⁵ πέραγε ἀπὸ τὰ χέρια τῶν πιὸ παραδοσιακῶν στὰ χέρια τῶν μοντερνιστῶν³⁶ (λειτουργικῶν ἀναγεννητῶν) καὶ τ' ἀνάπαλιν.** Οἱ μὲν πιὸ παραδοσιακοὶ εἶχαν: «**ἀπὸ τοῦ Βήματος**», οἱ δὲ μοντερνιστὲς εἶχαν: «**ἀπὸ τῆς Ὑραίας Πύλης, βλέπων πρὸς τὸν Λαόν**». Δηλ.

³⁵ Ἡ ἀναφορὰ μας στοὺς ἀνθρώπους καὶ στὶς ὁργανώσεις γίνεται γιὰ τὴν καταγραφὴ τῶν ἱστορικῶν στοιχείων ποὺ ἀφοροῦν τὸ παρὸν ἄρθρο, καὶ δὲν γίνεται γιὰ νὰ κριθεῖ ἢ μηδενιστεῖ ἐν γένει τὸ ἔργο τους.

³⁶ Προφανῶς θιασωτῶν τῆς Β' Βατικάνειας Συνόδου (1962-1965), καὶ τῶν μακροχρόνιων προεορτίων αὐτῆς.

Ίερατικόν Ἀ.Δ. ἐκδ. **1951**: «ἀπὸ τοῦ Βήματος», σ. 216.

Ίερατικόν Ἀ.Δ. ἐκδ. **1962**: «ἀπὸ τῆς Ὁραίας Πύλης, βλέπων πρὸς τὸν Λαόν», σ. 279.

Ίερατικόν Ἀ.Δ. ἐκδ. **1968**: «ἀπὸ τοῦ Βήματος», σ. 224.

Ίερατικόν Ἀ.Δ. ἐκδ. **1971**: «ἀπὸ τοῦ Βήματος», σ. 224.

Ίερατικόν Ἀ.Δ. ἐκδ. **1977**: «ἀπὸ τῆς Ὁραίας Πύλης, βλέπων πρὸς τὸν Λαόν», σ. 262.

Ίερατικόν Ἀ.Δ. ἐκδ. **1981**: «ἀπὸ τοῦ Βήματος», σ. 224.

Ίερατικόν Ἀ.Δ. ἐκδ. **1987**: «ἀπὸ τῆς Ὁραίας Πύλης, βλέπων πρὸς τὸν Λαόν», σ. 262.

Ίερατικόν Ἀ.Δ. ἐκδ. **1995**: «ἀπὸ τῆς Ὁραίας Πύλης, βλέπων πρὸς τὸν Λαόν», σ. 262.

Ίερατικόν Ἀ.Δ. ἐκδ. **2000**: «ἀπὸ τῆς Ὁραίας Πύλης, βλέπων πρὸς τὸν Λαόν», σ. 262.

Ίερατικόν Ἀ.Δ. ἐκδ. **2004**: «βλέπων πρὸς τὸν Λαόν, ἀναγινώσκει ἀπὸ τῆς Ὁραίας Πύλης», σ. 281.

Ίερατικόν Ἀ.Δ. ἐκδ. **2007**: «βλέπων πρὸς τὸν Λαόν, ...», σ. 281.

Ίερατικόν Ἀ.Δ. ἐκδ. **2021**: «βλέπων πρὸς τὸν Λαόν, ...», σ. 281.

Τό **1987** φαίνεται ἐκ τῶν πραγμάτων ὅτι ἡ πιὸ παραδοσιακὴ «μερίδα» στὴν Ἀποστολικὴ Διακονία (ἴσως καὶ στὴν Ἱερά Σύνοδο) εἴτε μειώθηκε δραστικά εἴτε «παραγκωνίστηκε» νὰ μὴν ἔχει λόγο στὴν ἔκδοση τοῦ Ἱερατικοῦ, καὶ κατ' ἐπέκταση καὶ τῶν ἄλλων μᾶλλον Λειτουργικῶν βιβλίων (Ἀρχιερατικοῦ, Μηναίων, Ἑγκολπίου, κτλ.). Πρέπει πάντως νὰ τονιστεῖ ὅτι ἡ «σειρά» τοῦ Ἱερατικοῦ Ἀ.Δ. (1962, 1977, 1987 - 2000), καίτοι νεωτερίζει, εἶναι «παραδοσιακώτερη» τῆς νεωτέρας σειρᾶς.

Πέραν τοῦ Ἱερατικοῦ, ἔχουμε τὸν Ἰωάννην Φουντούλη,³⁷ ὁ ὁποῖος καὶ ἐδῶ φαίνεται ἦρθε εἰς ἀρωγὴν τῶν μοντερνιστῶν καὶ προσπαθοῦσε νὰ δικαιολογήσῃ τὰ ἀδικαιολόγητα, ξεχνώντας νὰ ἀναφέρει τὶς ῥήσεις τῶν Ἀγίων Πατέρων, τὴν Ἀποστολικὴ Ἱερά Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας, τὸν Ἱερὸ Κανόνα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καὶ προσθέτοντας «ἐπιστημονικὸ» μανδύα στὸν νεωτερισμὸ τῆς Λειτουργικῆς Ἀναγέννησης³⁸ διὰ «**τῆς μεθόδου λήψεως τοῦ ζητουμένου**». Ὅμως καὶ ἐδῶ ἀπέτυχε.

Συγκεκριμένα, ὁ Φουντούλης³⁵ ἀναφέρεται στὸ θέμα τοῦ προσανατολισμοῦ τῶν Εὐχῶν στὴν «Ἀπορία» #334: «Αἱ Εὐχαὶ τῆς Γονυκλισίας τῆς Πεντηκοστῆς πρέπει νὰ λέγωνται ἀπὸ τὸν ἱερέα μὲ τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς ἀνατολὰς, πρὸς τὴν ἁγίαν δηλαδὴ τράπεζαν, ἢ πρὸς δυσμὰς, δηλαδὴ πρὸς τὸν λαόν;»³⁹

Ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος (ἢ α' ἔκδοση τοῦ Γ' τόμου ἔγινε τὸ 1982, ἀλλὰ ἐμεῖς μιλάμε γιὰ τὴν γ' ἔκδοση τοῦ 2002 ποῦ ἔχουμε), καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἄπ-οψή του: «Οἱ εὐχὲς τῆς γονυκλισίας τῆς Πεντηκοστῆς λέγονται παντοῦ [1982;] ἀπὸ τὴν Ὠραία Πύλη ἀπὸ τὸν Ἱερέα ἐστραμμένον πρὸς τὸν λαόν!» Ἐνῶ παραδέχεται ὅτι ὅλη ἡ χειρόγραφη καὶ ἐντυπὴ παράδοση βροντοφωνάζει ὅτι λέγονται «ἀπὸ τοῦ Βήματος», δὲν στοιχίζεται μὲ τὴν ἀγιοπατερικὴ Παράδοση.³⁸ Ὑποβαθμίζει τὴν χειρόγραφη παράδοση ὡς «ἀσαφὴς», λέγοντας ὅτι **ναὶ μὲν ἀφήνει τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ Ἱερεὺς εἶχε πρόσωπο πρὸς ἀνατολὰς, ἀλλὰ** ἀφοῦ τώρα [1982;] ὁ Ἱερέας τίς λέει πρὸς τὴν δύση (ὁμόφωνος παράδοσις λέει, ἀλλὰ δὲν ἦταν ἔτσι, βλ. Ἱερατικόν Ἀ.Δ. 1981), αὐτὴ εἶναι ἡ ἑρμηνεῖα τῆς «ἀσάφειας» τοῦ «ἀπὸ τοῦ Βήματος»! Τὸ Ἱερατικόν τοῦ 1981 ὅμως ποῦ ἦταν τὸ ἐπίσημον Ἱερατικόν τῆς Ἐκκλησίας τὸ 1982, δὲν τὸ ἀνέφερε. Ἀπεφάνθη ἐκφέροντας τὴν προσωπικὴ του ἄποψη.

Ἐδῶ ἔχουμε τὰ ἐπίσημα Ἱερατικὰ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τοῦ 1951, 1968, 1971, 1981 ποῦ λένε «ἀπὸ τοῦ Βήματος», πῶς λοιπὸν παντοῦ λέγονταν ἀπὸ τὴν Ὠραία Πύλη;

³⁷ «Μὲ τὸ ἴδιο ὄραμα, αὐτὸ δηλαδὴ τῆς Λειτουργικῆς Ἀναγέννησης, ἄρχισε τὴν ἐπιστημονικὴ του διαδρομὴ καὶ ὁ Φουντούλης, ἀκολουθώντας ἀπὸ τὸ 1956 μὲ τὴν προτροπὴ τοῦ Τρεμπέλα μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στὰ μεγάλα κέντρα τῆς περιφέρειας «Λειτουργικῆς Κίνησης», ποῦ προώθησαν τὴν «Λειτουργικὴ Ἀναγέννηση» σ' ὁλόκληρο τὸν χριστιανικὸ κόσμον, μὲ κύριο σταθμὸ βέβαια τὴν Β' Βατικανὴ Σύνοδο τῆς Ῥωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας», ὁμιλία καθ. Πέτρου Βασιλειάδη στὸ διεθνὲς συνέδριο πρὸς τιμὴν τοῦ καθ. Ἰωάννου Φουντούλη. Σελίδα «*Θεολογικά Δρώμενα*», 21/2/2014. (πρόσβαση 1/12/2023).

³⁸ Εἶδαμε παρόμοια καὶ στὸ θέμα τοῦ κλεισίματος τῆς Ὠραίας Πύλης (Βημοθύρων+Καταπετάσματος) στὴν Ἁγία Ἀναφορά, βλ. *Τὸ ἀθέατον τῆς Ἁγίας Τράπεζας, ...*, β' ἔκδ., 23/4/2024, κεφ. 19.6, καὶ τό. *Αὐθεντικὴ Λειτουργικὴ Παράδοση (Ἀσματικὸ Τυπικόν, Ἀρχέγονες Διατάξεις) ἢ Ἀντικουαριανισμός (Antiquarianism)*; βλ. *Ὁρθόδοξος Τύπος*, ἀρ. φύλλων 2544 - 2545, 30/5/2025 - 6/6/2025.

³⁹ Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς ἀπορίας*, γ' τόμος, ἔκδ. γ', Ἀποστολικὴ Διακονία 2002 (1982), σσ. 80-81.

Ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ Κληρικοὶ νὰ δυτικίζανε (οἱ περισσότεροι ἐν ἀγνοίᾳ παρασυρθέντες) ποὺ σίγουρα δὲν ἦταν ἔτσι, ὑπερισχύουν πάντα οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι καὶ οἱ Ἅγιοι Πατέρες, ἡ **διχιλιόχρονη Ἱερὰ Παράδοσις** τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας.

Ὁ Φουντούλης ἐπίσης δὲν ἔδωσε οὔτε **μιὰ ἀναφορὰ** ποὺ νὰ λέει ὅτι λέγονταν ἀπὸ τὴν Ὁραία Πύλη ἢ τὰ Βημόθυρα καὶ πρὸς τὴν δύση. Καὶ ἐπίσης καὶ μόνο ποὺ ὑπῆρχε ἡ διελκυστίνδα παλαιὰ **μεταξὺ τῶν πιὸ παραδοσιακῶν καὶ τῶν μοντερνιστῶν** στὰ Ἱερατικά τῆς Ἀ.Δ.³⁵ ὅπως εἶδαμε, «ἀπὸ τοῦ Βήματος» → «ἀπὸ τῆς Ὁραίας Πύλης, βλέπων πρὸς τὸν Λαόν» καὶ τ' ἀνάπαλιν, καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ «ἀπὸ τοῦ Βήματος» εἶναι σαφέστατα καὶ ἄνευ οἰασδήποτε ἀντιλογίας **κατ' ἀνατολᾶς**,²¹ ἀλλιῶς δὲν θὰ χρειαζόταν νὰ τὸ ἀλλάζουν.

Ἀκόμη ὅμως καὶ οἱ Λατίνοι, ὅπως εἶδαμε,²⁹ **πρὸς ἐντροπήν τῶν μεταλειτουργικῶν μοντερνιστῶν**, εἶχαν καθιερωμένη τὴν πρὸς Ἀνατολὰς προσευχὴν μέχρι τὸν Προτεσταντισμὸ καὶ τὴν Β' Βατικάνεια Σύνοδο (ποὺ ἔχει ὑποστηρικτὲς ὡς μὴ ὠφείλε στὴν καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία).

Δυστυχῶς ὅμως ὁ Φουντούλης, δὲν ἔμεινε μόνον ἐκεῖ, ἀλλὰ στὴν ἴδια ἀπορία #334 συνέχισε μετὰ τὴν **πλάνη** ὅτι τάχα «στὴν ἀρχαία ἐποχὴ καὶ οἱ Εὐχὲς τῆς Θείας Λειτουργίας ἐλέγοντο ἀπὸ τὸν Ἱερέα βλέποντα πρὸς δυσμᾶς, πρὸς τὸν λαόν, ἀπὸ τὸ πίσω μέρος τῆς ἁγίας τραπέζης», χωρὶς νὰ προσκομίσει ἔστω μία ἀγιοπατερικὴ ἀναφορά!

Τὸν Ἅγιο Ἰουστῖνο τὸν Φιλόσοφο, τὸν Μ. Βασίλειο, τὴν Ἀποστολικὴν Διαταγὴν, τὴν Οἰκουμενικὴν Συνόδον, καὶ τὴν τόσων ἀναφορῶν, φαίνεται δὲν τὰ ἔλαβε ὑπ' ὄψιν!

Αὐτὸ τὸ σφάλμα τοῦ Φουντούλη καταρρίφθηκε νωρίτερα. Ποτὲ δὲν ἦταν αὐτὴ ἡ Παράδοσις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅπως λέει ὁ Φουντούλης, οὔτε ἀκόμη στοὺς Παπικούς, βλ. ὑποσ. 31, 32!

Καὶ στὴν λεγομένη Λειτουργία τοῦ Ἰακώβου, ποὺ εἶναι μᾶλλον τοῦ τέλους τοῦ 4ου μὲ ἀρχὲς τοῦ 5ου αἰ. μ.Χ. (ποὺ τὴν εἶχε ὁλοκληρωτικῶς καταργήσει ἡ Ἐκκλησία μας ἀπὸ τὰ ἀρχαία χρόνια, καὶ ἡ ὁποία **εἶναι ἀπαράδοτη Λειτουργία, εἶναι Ἀντικουαριανισμός⁴⁰**), καὶ **οἱ ἀπαράδοτες Λειτουργίαι Ἰακώβου ποὺ τελοῦνται, ἐδῶ καὶ ἕναν αἰῶνα+, εἶναι «Λειτουργικοὶ αὐτοσχέδιασμοί»**,⁴¹ καὶ ἐκεῖ κανονικὰ ὁ ἱερεὺς πρὸς Ἀνατολὰς πρέπει νὰ ἐπεύχεται.

⁴⁰ *Ἀθθεντικὴ Λειτουργικὴ Παράδοσις ἢ Ἀντικουαριανισμός (Antiquarianism)*; ὁ.π..

⁴¹ Γ.Μ.Μ. Βατοπαιδίου, Ἡ Θεία Λειτουργία τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Ἰακώβου, ..., τ. Ἑρμηνευτικόν, 2023, σ.

Εἰκ. 1. Ὁ Χριστὸς ὡς **Μέγας Ἀρχιερεὺς**, εἶναι στραμμένος πρὸς Ἀνατολὰς μέσα ἀπὸ τὸ Τέμπλο στὸ Ἱερὸ Βῆμα, σὲ Δισκάριον (6^{ος} αἰ.) μετὰ τὴν ἀπεικόνισι τῆς Κοινωνίας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων (Dumbarton Oaks).⁴² Στὸ βάθος ἀπεικονίζεται τὸ ὑψηλὸ φράγμα τοῦ Ναοῦ μετὰ τοξωτὸ ἐπιστύλιο στὸ μέσον. Χρονολογεῖται μεταξύ 565-578.

⁴² Dumbarton Oaks Collection, [BZ.1924.5](#).

Είκ. 2. Σέρβικη Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στὴν Ἀμερική. Οἱ Εὐχές τῆς Γονυκλισίας ἀγιοπατερικῶς παραδοσιακῶς «ἀπὸ τοῦ Βήματος» μπροστὰ στὴν Ἁγία Τράπεζα, φυσικὰ πρὸς ἀνατολὰς (8/6/2025).

Καὶ πάλι ἀπὸ τὴν ἴδια συλλογικὴ ἐπιστημονικὴ συνεργασία ἐκδόσεως τῆς Ἱ.Μ.Μ. Βατοπαιδίου (ὑποσ. 41) ἔχουμε τὶς ἐξῆς ἐρωτο-ἀπαντήσεις:

«Ἐχουμε ἀποδείξεις ὅτι πράγματι τελεῖται [ἡ Λειτουργία τοῦ Ἰακώβου] στὴν ἁγία Τράπεζα στὸ ἱερὸ Βῆμα;

[Ἀπάντησις:] Δὲν χρειάζονται ἀποδείξεις. Ἡ σύγχρονη πράξις καὶ ὅλη ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας μας αὐτὸ ἀποδεικνύουν. **Μᾶλλον ὅσοι θέτουν τράπεζες στὴν μέση τοῦ ναοῦ, παρούσης τῆς ἁγίας Τραπεζῆς, ἐκεῖνοι πρέπει νὰ ἀποδείξουν ποῦ στηρίζουν τὴν πρακτικὴ τους**».⁴³ Πρβλ. ὑποσ. 16, 8.

«Οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ διάκονοι δὲν πρέπει νὰ βλέπουν πρὸς τὸν λαό;

[Ἀπάντησις:] **Ὁχι. Τὸ κατὰ ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχὴν εἶναι παράδοση ἀποστολική**».⁴⁴ Πρβλ. ὑποσ. 16.

Ἡ ἐν λόγῳ ἐργασία τῆς Ἱ.Μ.Μ. Βατοπαιδίου εἶναι συλλογικὴ μεταξὺ τῶν Τμημάτων Θεολογίας τῶν Πανεπιστημίων ΑΠΘ καὶ ΕΚΠΑ, μὲ προλεγόμενα ἀπὸ τοὺς λειτουργιολόγους **Καθηγητὲς Παναγιώτῃ Ἱ. Σκαλτσῇ, καὶ Γεώργιῳ Ν. Φίλια.**

Ἔτσι λοιπόν, ὁ μοντερνισμὸς νὰ λέγονται οἱ Εὐχὲς τῆς Γονυκλισίας, καὶ ἄλλες, πρὸς τὴν δύση ὅπως συμβαίνει τὰ τελευταῖα χρόνια στὴν Ἑλλάδα,⁴⁵ **εἶναι ἐκκοσμίκευση, εἶναι ἐκ λατινογενοῦς ἔθους**,⁴⁶ συνεπικουρούμενον ἀπὸ τὰ ἐπίσημα Ἱερατικά τοῦ **1962, 1977, 1987, ...** .

⁴³ Ἱ.Μ.Μ. Βατοπαιδίου, Ἡ Θεία Λειτουργία τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Ἰακώβου, ..., τ. Ἑρμηνευτικόν, σ. 36.

⁴⁴ Ἱ.Μ.Μ. Βατοπαιδίου, Ἡ Θεία Λειτουργία τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Ἰακώβου, ..., τ. Ἑρμηνευτικόν, σ. 36.

⁴⁵ Στὴν **Ῥωσσία** ἐπίσης διαβάζονται ἀπὸ τὴν Ὡραία Πύλη πρὸς τὴν δύση, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ αὐτοὶ ἐπηρρεαστήκανε (νωρίτερα ἀπὸ ἐμᾶς) ἀπὸ τὶς φωνὲς τῆς Δύσεως. Βλ. Μητρ. Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου **Ἱεροθέου, Πατερικὴ καὶ Σχολαστικὴ Θεολογία καὶ τό περιβάλλον τους – μέ βάση τὶς προφορικὲς παραδόσεις τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδου**, Ἱ.Μ. Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας), β' ἔκδ. 2024 (α' 2021), σσ. 401-456. — Βλέπε ἐπίσης Ἰω. **Φουντούλη**: «Κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Πέτρου, χάρις στὶς προσπάθειες τοῦ πολυπράγμονος αὐτοῦ ἡγεμόνος νὰ ἐξευρωπαϊσῇ τὴ ρωσικὴ παράδοση, εἰσχώρησαν στὴ ρωσικὴ ὀρθόδοξον λατρεῖαν περιφερειακὰ ρωμαιοκαθολικὰ στοιχεῖα», Ἰωάννου Μ. **Φουντούλη**, *Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς ἀπορίας*, ε' τόμος, ἔκδ. α', Ἀποστολικὴ Διακονία 2003, σ. 172.

⁴⁶ Ἀπὸ τὰ ἀπόνερα τῆς Β' Βατικάνειας Συνόδου τῶν Λατίνων (1962-1965), ποὺ ἀκόμα δὲν λένε νὰ κωπᾶσουν!

Είναι τεράστιο θέμα και

ἔχει σημασία μεγάλη τὸ ποῦ εἶναι στραμμένος ὁ Ἱερεὺς
ὅταν ἐπεύχεται τὶς Εὐχές,

καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτη Ἀποστολική καὶ Ἱεροκανονικὴ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας
μας εἶναι πάντοτε στραμμένος πρὸς τὴν Ἀνατολή, ὅπως καὶ ὁ προσευχόμενος Λαός.

Αὐτὴν τὴν Παράδοση πρέπει νὰ τηρεῖ ὁλόκληρος ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία.

Εἶναι τεράστιο θέμα ἐπίσης, πέραν τῆς Ἱεροκανονικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας μας, ἐπειδὴ ἂν προσευχηθεῖ ὁ Ἱερεὺς πρὸς τὸν Λαὸ μὲ πρόσωπο δηλ. πρὸς τὸν Λαό, ἀλλοιώνεται 180 μοίρες (ἀντιστρέφεται δηλαδή) ὁλόκληρος ὁ χαρακτήρας τῆς Θείας Λατρείας καὶ τῆς Θείας Λειτουργίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας,⁴⁷ ἀπὸ Προσευχητικὸς⁴⁸ καὶ Δοξολογικός, σὲ θεατρικόν, «κατὰ τὰ θέατρα ποῦ ἔστησαν ἐμπρὸς εἰς τὰ ἀλτάρια οἱ φραγκοπαπᾶδες τῆς Δύσεως» (βλ. ὑποσ. 33, 34).

Οὔτε ὁ Ἱερεὺς πραγματικὰ προσεύχεται, ἀλλὰ οὔτε καὶ τὸν Λαὸ ἀφήνει νὰ προσευχηθεῖ ὅταν στρέφεται πρὸς τὸν Λαό.³³ Τί, στὸν Ἱερέα θὰ προσευχηθεῖ ὁ Λαός; Ἡ στὸν Λαὸ θὰ προσευχηθεῖ ὁ Ἱερεὺς; Αὐτὰ εἶναι ἀπλὰ πράγματα.

Αὐτὸ εἶναι **Κληρικαλισμός** ὁμοιος πρὸς τὸν ὁποῖον οὐδέποτε φαίνεται νὰ ὑπῆρξεν στὸ παρελθὸν τῆς Ἐκκλησίας μας.⁴⁹

Δὲν εἶναι αὐτὸ ἀπλῶς θέμα τυπικῆς διατάξεως. Εἶναι σοβαρὸ θέμα αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ χαρακτήρος τῆς Θείας Λατρείας καὶ τῆς Θείας Λειτουργίας, γιὰ αὐτὸ δώσανε τόση μεγάλη

⁴⁷ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Ἱερώνυμος Β', «Ἡ Λατρεία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ τὸ κέντρο ζωῆς τῶν πιστῶν. Τὸ ἥθος καὶ ὁ χαρακτήρας τῆς πηγάζουν ἀπὸ τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας μας», μήνυμα στὸ Συνέδριο «Τὸ ἥθος καὶ ὁ χαρακτήρας τῆς λατρείας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας», 6/6/2023.

⁴⁸ «Γέγραπται, ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται» (Ματθ. κα' 13).

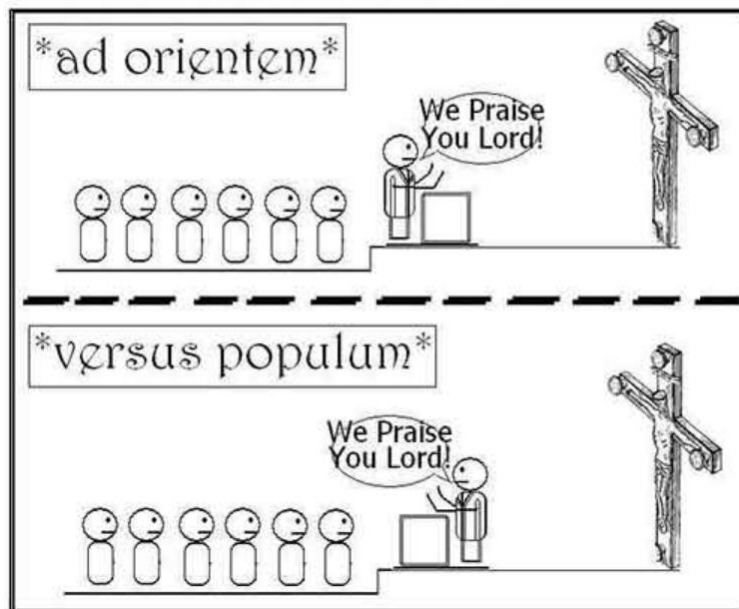
⁴⁹ Δι' αὐτῆς τῆς μοντερνιστικῆς λατινογενοῦς στάσεως τοῦ ἱερέως, «ὁ λαὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ βλέπη, νὰ παρακολουθῇ ὅλες τὶς κινήσεις, τὶς ἐκφράσεις, τὶς ἀντιδράσεις, τὶς προσωπικὲς αὐτόματες ἐκδηλώσεις τοῦ ἱερέως, ὁ ὁποῖος ἴσταται πλέον ἐνώπιον ὅλων διὰ τοῦ προσωπικοῦ αὐτοῦ ὕψους, τῆς ἀτομικῆς του ἱκανότητος, τῆς προσωπικῆς του «γοητείας» καὶ τῶν ἐν γένει ἰδιαιτέρων αὐτοῦ προσόντων. Καλεῖται λοιπὸν νὰ ἀναπτύξῃ τὴν δημαγωγικὴν του ἱκανότητα καὶ ὄχι τὸ χριστοκεντρικὸν ἥθος του, νὰ εἶναι εὐπαρουσίαστος, ἄψογος εἰς τὶς κινήσεις του καὶ πρωτίστως νὰ γνωρίζῃ τὶς ἀπαιτήσεις τῶν καλῶν τρόπων συμπεριφορᾶς, διότι πλέον τὰ βλέμματα ὅλων εἶναι ἐστραμμένα πρὸς αὐτόν. Ὁ Χριστός, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, καθίσταται ἀπὸν ἐκ τῆς σκηνῆς». Βλ. ὑποσ. 33.

σημασία οἱ Ἅγιοι Απόστολοι καὶ ὅλοι οἱ Ἅγιοι Πατέρες καὶ ἡ Ἱερὰ Παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας μας στὴν **κατ' ἀνατολὰς προσευχή**. Ἄρα,

**ἔχει σημασία μεγάλη τὸ ποῦ εἶναι στραμμένος ὁ Ἱερεὺς
ὅταν ἐπεύχεται τὶς Εὐχές!**

Ὁ ποιήσας (γράψας) τὰς Εὐχὰς τῆς Γονυκλισίας Μέγας Βασίλειος (καὶ οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι τὸ κατοχύρωσαν) εἶπε: «**Πάντες μὲν ὁρῶμεν κατ' ἀνατολὰς ἐπὶ τῶν προσευχῶν**». **Τί περισσότερο ἀπὸ αὐτὸ χρειάζεται ἓνας Ὁρθόδοξος Κληρικός** γιὰ νὰ πεισθεῖ νὰ κάνει **ὑπακοή** στὴν Ἀγιοπατερικὴ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας;

Which Makes Sense?...

Εἰκ. 3. Δυτικὸ σκίτσο (μακάρι ἓνας Ὁρθόδοξος ἀγιογράφος νὰ τὸ ἔκανε ὁρθόδοξο καὶ μὲ τέμπλο κτλ.) ποὺ δείχνει τὴν διαφορὰ νὰ ἐπεύχεται ὁ Ἱερεὺς τὶς Εὐχές στὸν Θεό (*ad orientem*), καὶ στὴν δύση στὸν Λαό (*versus populum* – προτεσταντικὴ αἵρεση τοῦ Λουθήρου, 1526). Καὶ ἀναρρωτιῶνται οἱ ἴδιοι οἱ Δυτικοὶ ποῦ ἔχουν ὑποστῇ μαρτυρικὰ τόσα χρόνια τοὺς μοντερνισμοὺς τῆς Λειτουργικῆς τάχα ἀναγέννησης: **Ποιό ἀπὸ τὰ δύο βγάζει νόημα;** Νὰ γιατί, πέραν τῆς ματαιοδοξίας τοῦ μοντερνιστικοῦ Συνθρόνου, εἶναι ἐνοχλητικὸς καὶ ὁ Ἑσταυρωμένος καὶ τὸ Τέμπλο!

Έτσι είδαμε ότι **ὁ Ὁρθόδοξος Ἱερεύς ἀνέκαθεν, κατὰ τὸ Ἀποστολικὸ ἔθος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐπεύχεται, ποιεῖ τὴν Ἀνάγνωση τῶν Εὐχῶν, πρὸς Ἀνατολὰς.** Εὐχές Γονυκλισίας Πεντηκοστής, Μεγάλου Ἀγιασμοῦ, Θείας Λειτουργίας, Μνημοσύνου, Ἀρτοκλασίας, κλπ..

Σημειωθήτω ὅμως ὅτι πολλοὶ Ἱεράρχες καὶ Κληρικοί, ἔχουν (εἶχαν) **παρασυρθεῖ ἀπὸ τοὺς Λειτουργικοὺς τάχα Ἀναγεννητές**, στὰ παραπάνω θέματα, ἐδῶ καὶ δεκαετίες, εἴτε ἐν τῷ πρωίμῳ ἐνθουσιασμῷ τους, εἴτε μεθοδικά, εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ τους καλῇ τῇ πίστει.

Ὅχι μόνον Κληρικοὶ Ἐνοριῶν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ μεγάλα Μοναστήρια, Γέροντες ἔχουν μπερδευτεῖ (χρόνια τώρα) ἀπὸ τὶς ἀγιοπατερικῶς ἀστήρικτες καὶ προσωπικὲς θέσεις τοῦ Φουντούλη στοῦ #334, καὶ τὰ «ἔθη» τῆς Λειτουργικῆς ἀναγέννησης, καὶ βλέπει κανεὶς στοῦ διαδικτύου σεβάσμιο Ἀγιορεῖτη γέροντα, παλαιότερα νὰ ἐπεύχεται τὶς Εὐχές πρὸς τὴν δύση, τὸν Λαό (τοὺς Μοναχοὺς), καὶ πρόσφατα κατ' ἀνατολὰς.

Δυστυχῶς γιὰ τὴν ζῶσα (Λειτουργικὴ) Ἱερὰ Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας,

ἓνας νεωτερισμὸς μεταδίδεται ἀστραπιαῖα μὲ τὸ μάτι ἢ μὲ τὸ αὐτί, χωρὶς κἂν ἐρώτησιν ἢ ἀνάγκην ἀποδείξεως, καὶ κατόπιν γίνεται πράξις.⁵⁰

Ἡ ζῶσα καὶ παραδοθεῖσα ὅμως Ἱερὰ Παράδοσις ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μεριά, χρειάζεται χρόνια πολλὰ⁵¹ καὶ πολλὰς ἀποδείξεις καὶ κόπους γιὰ νὰ ὑποστηριχθεῖ, καὶ ἀδιάκριτον ὑπακοή γιὰ νὰ τηρηθεῖ!

⁵⁰ Γιὰ παράδειγμα τὰ *3 Ἀμὴν (Ἀμὴν, ἀμὴν, ἀμὴν) τῆς Ἀναφορᾶς*, ποὺ τὰ Ἱερατικὰ λένε ὅτι εἶναι τοῦ Διακόνου (ποὺ ἔχει Ἱερωσύνη, τὸν α' βαθμό). **Παλαιότερα ἦσαν μόνον τοῦ Ἱερέως.** Καὶ πῶς παλαιὰ δὲν ὑπῆρχαν ἐκεῖ *Ἀμὴν*. Ἀφοῦ τὰ Ἱερατικὰ γράφουν ὅτι εἶναι τοῦ Διακόνου, πῶς λοιπὸν Κληρικοὶ στὶς ἡμέρες μας κάνουν τὰ ἀντίθετα, καὶ δασκαλεύουν τοὺς Ψάλτες νὰ ἀλλάξουν τὴν Παράδοσιν καὶ νὰ σωπαίνουν, γιὰ νὰ λέει ὁ Ψάλτης ἢ ὁ Λαὸς (σὰν νὰ εἶναι Προτεστάντες) τὰ *Ἀμὴν* τοῦ Διακόνου, καὶ ἐξαπλώνεται ταχύτατα αὐτὸς ὁ νεωτερισμὸς; **Φεῦ, πόσο εὐκόλα μεταδίδεται καὶ ἐγκολπώνεται ὁ νεωτερισμὸς, καὶ πόσο δύσκολη εἶναι ἡ διατήρησις τῆς Παραδόσεως!** Βλ. *Οἱ Λατινογενεῖς Νεωτερισμοί...*, ὁ.π. σ. 11, ὑποσ. 57.

⁵¹ Βλ. τὴν Εἰκονομαχίαν, πόσα χρόνια (100+) πῆρε γιὰ νὰ στηριχθεῖ καὶ νὰ ἐπανέλθῃ ἡ Ἱερὰ Παράδοσις τῶν Εἰκόνων, καὶ ὅχι μόνον τῶν Εἰκόνων, ἀφοῦ ἦταν παναίρεσις, «Προτεσταντισμὸς» πρὸ τοῦ Προτεσταντισμοῦ. **Καὶ ὁ Προτεσταντισμὸς ποὺ ξεκίνησε ἀπὸ τὸν Λούθηρον, εἶναι κατεγνωσμένη αἵρεσις ἤδη ἀπὸ τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον!**

Λέει ὁ Ἅγιος Συμεὼν ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης (+1429) ὅτι εἶναι κακὸ **νὰ καταντήσῃ ἔθος ἡ ἀταξία**: «εἰς νομὴν ἤλθε πονηροτάτην, ὡς καὶ εἰς ἔθος τὴν ἀταξίαν προβῆναι».⁵² Καὶ συνεχίζει παραινώντας τοὺς Ἱερεῖς: «**Ὑπερμάχει οὖν τῶν ἱερῶν τάξεων**, ἵνα μισθοὺς πολλὰ πλοῦς κομίσῃ παρὰ Θεοῦ, ὡς ἀγαπῶν εὐπρέπειαν οἴκου Κυρίου, καὶ **τὴν ἱερὰν τηρῶν τάξιν**».

Αὐτὸ ἐγίνε καὶ ἐδῶ. Ἡ στρατηγικὴ (σκόπιμη) **ἀταξία** τοῦ Ἱερατικοῦ τοῦ 1962, καὶ τοῦ 1987 κατήντησε **ἔθος**. Ὅπως ὁμως ἦρθε ἔτσι καὶ νὰ φύγει τὸ **λατινογενὲς ἔθος** εἰς χαρὰν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας!

Εἰς μίαν Ἀγίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, λέγομεν εἰς τὸ **Πιστεύω**. Καὶ μερικοὶ λένε: Ἅγιοι Ἀπόστολοι, καὶ Ἅγιοι Πατέρες, καθῆστε στὴν ἄκρῃ ἐσεῖς, ἐμεῖς οἱ Μοντερνιστές κανονίζουμε πλέον, καὶ ἐκμηδενίζουμε κατὰ τὸ δοκοῦν τὴν ἁγραφή Ἱερὰ Ἀποστολικὴ Παράδοσός σας (καίτοι μᾶς προειδοποίησε ὁ Μέγας Βασιλεῖος), καὶ τὴν κατ' ἀνατολὰς ἀνάγνωση τῶν Εὐχῶν καὶ προσευχὴ στὴν Ἐκκλησία, καὶ τὸ ὀρθίως προσεύχεσθαι τὶς Κυριακές, ἀλλὰ καὶ τὸν Σταυρὸν δὲν θέλουμε νὰ τὸν βλέπουμε μπροστὰ στὴν Ἀγία Τράπεζα ἐπειδὴ ἐξαιτίας του δὲν μᾶς βλέπει ὁ κόσμος στὸ μοντέρνο λατινογενὲς Σύνθρονον.²²

Γιὰ τὸ τέλος τοῦ ἄρθρου κρατήσαμε τὸν μακαριστὸ **γέροντα Δοσίθεο** τῆς Ἱ.Μ. Παναγίας Τατάρνης ποῦ ὑπομνηματίζειν τό «**ὁ Ἱερεὺς τὴν Εὐχὴν ταύτην ἀπὸ τοῦ Βήματος**»⁵³ λέγει τό 2010 (πρβλ. ἐρμηνεία Φουντούλη #334³⁹):

«[Ὁ Ἱερεὺς λέγει τὰς Εὐχὰς] **Ὅρων κατ' ἀνατολὰς καὶ οὐχὶ ἔξω τοῦ Βήματος καὶ ὀρών πρὸς δυσμὰς ὡς κακῶς ποιοῦσιν Ἱερεῖς πολλοὶ (δὲν εἶπε ὅλοι!)** ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις. Αἱ Εὐχαὶ ἀπευθύνονται πρὸς τὸν ἐπουράνιον Πατέρα καὶ προσευχόμενοι στρεφόμεθα κατ' ἀνατολὰς. Τὸ γὰρ κατ' ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχὴν ἐξ ἀποστολικῆς ἔχομεν παραδόσεως (ἴδρα Μ. Βασιλείου, Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, Κεφ. κζ')».

Εἶναι ἀπορίας ἄξιον πῶς **γιὰ τοὺς μοντερνιστὲς εἶναι πιὸ εὐκόλο** νὰ ἐφευρίσκουν θεωρίες λατινογενῶν θεωριῶν καὶ νὰ λένε λόγια... λόγια... (μαζὶ μὲ ταμπέλες, ἀπειλές, ἐκφοβισμούς σὲ πιστοὺς **ἀκόμη καὶ γιὰ ἐπιστημονικὰ τεκμηριωμένα ἄρθρα**), γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν τοὺς **καθ' ὅλα ἀστήρικτους** στὴν Ἱερὰ Παράδοσιν λατινογενεῖς μοντερνισμοὺς τοὺς (στοὺς ὁποίους ἀκόμη ὑπάρχουν καὶ Δυτικοὶ ποὺ ἀντιστέκονται), **παρὰ νὰ κάνουν ὑπακοὴ στοὺς Ἁγίους Πατέρες**

⁵² [PG 155, 680].

⁵³ Τυπικόν τοῦ Ὁσίου καὶ Θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου, ἔκδοσις Ἱ. Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Παναγίας Τατάρνης, 2010, κεφ. ΝΕ' (Πεντηκοστάριον), σσ. 460, 462.

καὶ νὰ ἐγκολπωθοῦν καὶ νὰ ἀγαπήσουν τὴν ἀγιοπατερικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἱερὰ Παράδοση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας.

Ὁ Φουντούλης πρὸς τιμὴν του, τό 2002, λέει γιὰ τὴν γονυκλισία τὴν Κυριακὴ, τὸ ὁποῖον φυσικὰ γενικεύεται καὶ στὸ θέμα μας, ἄσχετα ἐὰν δὲν τὸ τηροῦσε πάντοτε μᾶλλον λόγῳ προκαταλήψεων ἀπὸ τὶς σπουδές του, κτλ.:

«δὲν μπορούμε ὅμως νὰ διδάσκουμε ὅ,τι δὲν εἶναι σύμφωνα πρὸς τὴν ὀρθόδοξή μας παράδοση, τὴν πατερικὴ διδασκαλία καὶ τὴν ἀπ' αἰώνων τάξιν τῆς Ἐκκλησίας»!⁵⁴

Μήπως στέλνοντας τὰ παιδιά μας νὰ σπουδάσουν ...«θεολογία», καὶ ...«λειτουργική» στὰ Ποντιφικὰ Ἰνστιτούτα στὴν Ῥώμῃ μὲ «δωρεάν» ὑποτροφίες, μετὰ τὶς πληρώνουμε μὲ τόκο στὴν Ἱερὰ Παράδοση (καὶ στὴν Λειτουργικὴ καὶ Τυπικὴ τάξιν) τῆς Ἐκκλησίας μας;

Ἐπὶ τῆς Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Βασιλείου τοῦ Μεγάλου καθέδρας
ἐκάθισαν οἱ (μετα-) λειτουργικοὶ τάχα ἀναγεννητές ...

... στοὺς ὁποίους εὐχομαί νὰ ἀγαπήσουν σὺν Θεῷ τὴν ἀποστολική, ἀγιοπατερικὴ καὶ
ἱεροκανονικὴ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας, καὶ νὰ μείνουν μακριὰ ἀπὸ
ἀντικουαριανισμοὺς καὶ νεωτερισμοὺς.

Τὸ δὲ ἔθος, παρ' ὧν εἴληφεν ἡ Ἐκκλησία τὸ εὐχεσθαι,
παρὰ τούτων εἴληφε καὶ τὸ ποῦ εὐχεσθαι [=κατ' Ἀνατολὰς],
τοῦτο δὲ παρὰ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων»,
Ἅγιος Ἰουστίνος ὁ Φιλόσοφος (100–165 μ.Χ.)²

⁵⁴ Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, *Τελετουργικά Θέματα*, Ἀποστ. Διακονία, 2002, σ. 293.

Σχετικά μας ἄρθρα

(διαθέσιμα εἰς τὸ *Ἀναλόγιον*⁵⁵, καὶ εἰς τὸ *Academia*⁵⁶):

- [ΠΠ1] *Πῶς ἐτέλεσε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν «θείαν Εὐχαριστίαν» εἰς τὸν Μυστικὸν Δείπνον, μυστικῶς ἢ εἰς ἐπήκοον;*, [PDF], [PDF], 2/12/2020.
- [ΠΠ2] *Τὰ τρία Ἀμὴν (Ἀμὴν, ἀμὴν, ἀμὴν) εἰς τὴν μυστικὴν στιγμὴν τῆς εὐλογήσεως τοῦ Ἁγίου Ἄρτου καὶ τοῦ Ἁγίου Ποτηρίου*, [PDF], [PDF], 8/11/2020 (27/10/20).
- [ΠΠ3] *Διάταξις τῆς Θείας Λειτουργίας 1334, Ἁγίου Φιλοθέου*, V.480 [ΔΘΛ], [PDF], [PDF], πρόχειρον, 23/11/2020.
- [ΠΠ4] *Διάταξις τῆς Πατριαρχικῆς Λειτουργίας 1386 (Ἁγία Σοφία), παρὰ τοῦ πρωτονοταρίου τῆς Ἁγίας Σοφίας, διακ. Δημητρίου Γεμιστοῦ*, V.135 [ΔΘΛ], [PDF], [PDF], πρόχειρον, 22/11/2020.
- [ΠΠ5] *Σύγχρονοι (Ἅγιοι) Γέροντες καὶ οἱ Μυστικὲς Εὐχές*, [PDF], [PDF], 8/2/2022. Δημοσιεύτηκε ἐπίσης στὸν Ὁρθόδοξο Τύπο, 13/1/2023-27/1/2023, ἀρ. φύλλων 2431-2433.
- [ΠΠ6] *Ὁ ἸΘ' Κανὼν τῆς Συνόδου τῆς Λαοδικείας (364), καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν Λειτουργικῶν Εὐχῶν*, [PDF], [PDF], 3/4/2022.
- [ΠΠ7] *Ποιοῦντος τοῦ Διακόνου τὴν Εὐχὴν, ὁ Ἱερεὺς ἐπεύχεται τὴν Εὐχὴν*, [PDF], [PDF], 30/10/2022.
- [ΠΠ8] *Εὐχὴ διὰ Προσφωνήσεως (Διακονικά)*, [PDF], [PDF], 5/12/ 2022.
- [ΠΠ9] *Ἱερατικὸν Συλλείτουργον - σύγκρισις διατάξεων, Ἱερατικῶν, καὶ σχόλια*, [PDF], [PDF], 21/12/2022.
- [ΠΠ10] *Τὸ ἀθέατον τῆς Ἁγίας Τράπεζας, στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀπὸ Ἀνατολὴ πρὸς Δύση, τὴν ὥρα τῆς Ἀναφορᾶς — Τὰς θύρας, τὰς θύρας· Ποιῆς θύρες; Τὸ Ἱερὸν Κιβώριον, τὰ Καταπετάσματα-Παραπετάσματα-Βῆλα, τὸ Φράγμα τοῦ Ἱεροῦ Βήματος, τὸ Φράγμα τοῦ Πρεσβυτερίου (Σολέα), τὸ Σύνθρονον*, [PDF], β' ἔκδ. 23/4/2024 (α' ἔκδ. 5/2/2024). Στὴν ἐργασία αὕτη ἀναλύουμε ἐκτενῶς καὶ πολλὰ ἐπιμέρους σχετικὰ θέματα, π.χ.:
- Κεφ. 5^{ον}, Ὁ διαχωρισμὸς τῶν Φύλων στὸν Ναόν.
 - Κεφ. 18^{ον}, Τὸ κλείσιμο τῆς Ὠραίας Πύλης τοῦ Ἱεροῦ (τὰ Βημόθυρα καὶ τὸ Καταπέτασμα) στὴν Θεία Λειτουργία στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος.
 - Κεφ. 19^{ον}, Τὸ κλείσιμο τῆς Ὠραίας Πύλης τοῦ Ἱεροῦ (τὰ Βημόθυρα καὶ τὸ Καταπέτασμα) στὰ Ἱερατικά τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας — Σύγκριση, σχόλια.
 - Κεφ. 77^{ον}, 95^{ον}, Τὸ Καταπέτασμα στὸν Ἅγιο Συμεὼν Ἀρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης (+1429).
 - κλπ.
- [ΠΠ11] *Ἡ ἐξέλιξις τοῦ Καταπετάσματος (Τέμπλου, Εἰκονοστασίου, Φράγματος τοῦ Βήματος)* [Βίντεο], 30/4/2024.
- [ΠΠ12] *Ὅτι τὸ χαμηλὸ Τέμπλο κυρίως, καὶ ἡ ἀνοιχτὴ Ὠραία Πύλη, ἐμποδίζουν τὸν πιστὸν Λαὸν νὰ προσευχηθεῖ, καὶ πόσο κακὸ κάνει στοὺς Ἱερεῖς*, [PDF], α' ἔκδοσις (v.1.1), 31-30/5/2024.
- [ΠΠ13] *Εὐχές τῶν Κατηχουμένων (Εὐχὴ διὰ Προσφωνήσεως, Συναπτὴ)· Πόσοι προσεύχονται παράλληλα καὶ ταυτόχρονα; Ἀναφορὰς Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ περὶ Προσευχῆς στὴν Λειτουργία*, [PDF], α' ἔκδοσις, 22/7/2024.

⁵⁵ analogion.gr/typikon/liturgy-articles.

⁵⁶ independent.academia.edu/ΠΔΠ/Liturgical.

- [ΠΠ14] *Ὁ Διάκονος τὸ «Δεηθῶμεν» τὸ λέει πρῶτα γιὰ τὸν Ἱερέα, καὶ φυσικὰ γιὰ τὸν Λαόν — «Τό γάρ, Δεηθῶμεν, οὐ τοῖς Ἱερεῦσι λέγεται μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς εἰς τὸν Λαόν συντελοῦσιν», Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, [PDF], α' ἔκδοσις, 22/7/2024.*
- [ΠΠ15] *Ὁ Ζωοποιὸς Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ ἀνέκαθεν δέσποζε στὸ Ἱερὸν Βῆμα, στὴν Ἁγία Τράπεζα, καὶ διέλαμπε ὅταν ἦταν ἀνοιχτὴ ἡ Ὡραία Πύλη, τὸ Καταπέτασμα – Καὶ περὶ τοῦ Συνθρόνου, καὶ περὶ τῆς Ἐγκυκλίου γιὰ τὸν Σταυρὸ καὶ τὴν θέση τοῦ Ἐσταυρωμένου Χριστοῦ στὴν Ἐκκλησία τοῦ Μητροπολίτου Περιστερίου Γρηγορίου Παπαθωμᾶ, [PDF] α' ἔκδοσις, 4/11/2024.*
- [ΠΠ16] *Ἡ Θεολογία τοῦ Σταυροῦ μὲ τὸν Ἐσταυρωμένο στὴν Ἁγία Τράπεζα, [PDF], α' ἔκδοσις, 6/12/2024.*
- [ΠΠ17] *Ἡ Προτεσταντικὴ «θεολογία» καὶ ἡ «θεολογία» τοῦ Μητρ. Περιστερίου Γρηγορίου γιὰ τὸν Ἐσταυρωμένο, [PDF], δημοσιεύτηκε στὸν Ὁρθόδοξο Τύπο, 20/12/2024, ἀρ. φύλλου 2523, σσ. 1, 5, μὲ τίτλο: «Προτεσταντικὴ ἡ «θεολογία» τοῦ Μητρ. Περιστερίου».*
- [ΠΠ18] *Ἐπόμενοι τῶν Αἰρετικῶν, οἱ ἀφαιροῦντες τὸν Ἐσταυρωμένο, [PDF], Ὁρθόδοξος Τύπος, 10/1/2025, ἀρ. φύλλου 2525, σσ. 1, 4. Αναλυτικὸς τίτλος ἄρθρου: «Ἐπόμενοι τῶν Λατίνων καὶ Προτεσταντῶν, οἱ ἀφαιροῦντες τὸν Σταυρὸ καὶ τὸν Ἐσταυρωμένο ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα».*
- [ΠΠ19] *Οἱ διάφοροι νεωτερισμοὶ στὴν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου Οὔσης ὁψίας, τῇ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα ἐσπέρας (Ἀγάπη), [PDF], α' ἔκδοσις, 22/4/2025.*
- [ΠΠ20] *Οἱ Λατινογενεῖς Νεωτερισμοὶ τοῦ Οἰκουμενισμοῦ καὶ τῆς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως στὴν Θεία Λειτουργία καὶ Λατρεία, [PDF], 31/3/2025. Δημοσιεύτηκε στὸν Ὁρθόδοξο Τύπο μὲ τίτλο: «Οἱ λατινογενεῖς νεωτερισμοὶ εἰς τὴν Θείαν Λειτουργίαν καὶ Λατρείαν», ἀρ. φύλλων 2537 - 2541, 4/4/2025 - 9/5/2025.*
- [ΠΠ21] *Ἀύθεντικὴ Λειτουργικὴ Παράδοση (Ἀσματικὸ Τυπικὸ, Ἀρχέγονες Διατάξεις) ἢ Ἀντικουαριανισμός (Antiquarianism); [PDF], 19/5/2025. Δημοσιεύτηκε στὸν Ὁρθόδοξο Τύπο μὲ τίτλο: «Ἀύθεντικὴ Λειτουργικὴ Παράδοση ἢ Ἀντικουαριανισμός (Antiquarianism);», ἀρ. φύλλων 2544 - 2545, 30/5/2025 - 6/6/2025.*

Σχετικὰ Περιληπτικὰ μας ἄρθρα

(διαθέσιμα εἰς τὸ *Ἀναλόγιον*⁵⁵):

1. *Σταματεῖστε τοὺς Πειραματισμοὺς στὴν Θεία Λατρεία, στὴν Θεία Λειτουργία, στὸ Τυπικόν, α' ἔκδοσις, 29/5/2024.*
2. *Ἀπάντησις στὸν π. Δανιήλ Γ. Αεράκη, γιὰ τὸ «Οὔτε μυστικά, οὔτε ψιθυριστά, οὔτε... ἀνύπαρκτα», α' ἔκδοσις, 11/6/2024.*

Ὅτι ὁ Ἱερεὺς ἀνέκαθεν ἐπεύχεται, ποιεῖ τὴν Ἀνάγνωση τῶν Ευχῶν, πρὸς Ανατολὰς

Τέλος, καὶ τῷ Θεῷ, δόξα πάντων ἕνεκεν